

הרב יחיאל משה ורטהיימר
ביתר עילית

ייחוד הזכרת יציאת מצרים וסוד השמונה בציצית ובתכלת

אמרו חז"ל (מנחות מג ע"ב) שמצות ציצית שקולה כנגד כל המצוות. וברש"י פירש שציצית רומז לכל המצוות בדרך גימטריא, ועדיין הדבר צריך ביאור. עוד מצינו שכדי לקיים את מצות זכירת מצרים ביום ובלילה קבעו חכמים לקרוא פרשת ציצית יחד עם פרשיות קריאת שמע. ובגמרא (ברכות יב ע"ב) דנו בטעם הדבר, מדוע נבחרה דווקא פרשת ציצית, ויובא להלן. ובעז"ה נראה לבאר את עומק העניין על ידי התבוננות בכל הפרשיות שנזכר בהם יציאת מצרים.

א. הזכרת יציאת מצרים בתורה כסיבה לחובת המצוות

כמה וכמה פעמים מוזכרת בתורה יציאת מצרים כסיבה כללית לקיום המצוות בסגנון של – 'אני ה' אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים' (ובגמרא ריש פרק 'איזהו נשך' (בבא מציעא סא ע"ב) נתבאר טעם האזכור בכמה מהן, אולם הוא בדרך דרשה, וצריך לדעת את הביאור בדרך פשוטו של מקרא).
ונראה שאין פסוקים אלו קשורים רק למצוות הפרטיות שנאמרו בסמוך אליהם, אלא הם פסוקי סיכום, שבאים לנמק את כללות חובת היהודי כלפי ה', וכסיבה לחייב אותו במצוות הנזכרות בכל הפרשיות הסמוכות.
ואמנם יש מקומות שנזכר השעבוד והיציאה ממצרים בקשר למצוות פרטיות, כגון במצוות אהבת הגר (שמות כב, כ; שם כג, ט; ויקרא יט, לד; דברים כד, יח), במצוות עבד עברי (ויקרא כה, מב; דברים טו, טו), ובמצוות פדיון בכור (במדבר ג, יג). במקומות אלה מוכח להדיא שזהו נימוק למצוה הפרטית, אולם הסגנון הכללי 'אני ה' א-להיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים', או בדומה לזה. מופיע בשמונה מקומות בתורה.

ונראה שיש כאן שלבים שונים ביחס שבין הקב"ה ועם ישראל ובחובת המצוות שעליהם, כי בכל פעם שיש הזכרה כזאת ניתן להבחין בהבדלים בסגנון הכתוב בסמוך לזה. כלומר שבכל שלב של תוספת חיוב והתקדשות של כלל ישראל, חוזר הכתוב ומנמק כי לשם כך יצאו ממצרים והגיעו עד לדרגה הנוכחית. [נמו"ר הגאון רבי לייב מינצברג שליט"א בספר 'בן מלך' כתב שהתורה מוסיפה והולכת בקדושה, וכל חומש הוא דרגה נוספת בקרבת ה', ונראה להוסיף שגם בתוך החומשים עצמם ישנם כמה חילוקי מדריגות.] שהתורה מוסיפה והולכת, ובכל דרגה הדבר מצוין בפסוקים אלו שמוזכר בהם תכלית יציאתם ממצרים, שהם פסוקי מפתח שרשיים, כדלהלן.

ב. שלבים ראשונים בספר שמות

א. הפעם הראשונה שמוזכרת יציאת מצרים כסיבה לחובת התורה, היא בעשרת הדיברות (שמות כ, ב): "אנכי ה' א-להיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים". כאן מבואר השלב הראשון והבסיסי, דהיינו שיציאת מצרים מחייבת את ישראל להיות עם נאמן לה' ולקיים את המצוות משום שהוא א-לוהינו ואנחנו עמו. שלב זה נמשך עד סוף פרשת משפטים, שהכול הוא המשך למעמד מתן תורה.

ב. הפעם השנית היא בסיום מצוות המשכן וכל כליו בסוף פרשת תצוה (שמות כט, מו): "וידעו כי אני ה' א-להיהם אשר הוצאתי אתם מארץ מצרים לשכני בתוכם אני ה' א-להיהם".

פסוק זה מגלה לנו שאין סוף עניינה של יציאת מצרים רק ב'אנכי ה' א-להיך', אלא עוד נכוננו לעם ישראל תפקידים נשגבים ונכבדים, שלא זו בלבד שהוא א-להיהם, אלא שה' בא לשכון בתוכם. וגילה להם הקב"ה שכבר ביציאת מצרים היתה המטרה להגיע לדרגה זו של "לשכני בתוכם", וגם לשם כך הוציאם ה' משם (וכן בשלבים הבאים).

ופשוט שאף שפסוק זה הוא כסיכום לפרשיות המשכן שנאמרו לפני כן, פרשיות תרומה ותצוה, עניין זה נמשך גם אחר כך, בפרשת מזבח הקטורת ופרשת כי תשא ויקהל פקודי. שהרי הכול עניין אחד.

ויש לנו ללמוד מכאן שפסוקי המפתח הללו של 'אני ה' א-להיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים', אינם דווקא בסיום הדרגה והבחינה המסויימת, אלא נכתבו בגמר עיקר העניין, אך יש שאחר כך נמשכו עוד עניינים ומצוות הבאים בקשר לדרגה זו.

ג. מדרגות עם ישראל בספר ויקרא

הכתוב השלישי הוא בסוף פרשת שמיני בסיום פרשת מאכלות אסורות (ויקרא יא, מה): "כי אני ה' המעלה אתכם מארץ מצרים להיות לכם לא-להים, והייתם קדושים כי קדוש אני".

זהו שלב נוסף, והוא כבר שייך לספר ויקרא – ספר הקדושה (וייתכן שמתחילת פרשת ויקרא כבר שייך לדרגה זו). כשהדיבור בא מ'אוהל מועד' והשכינה שורה בישראל, ממילא הם מתעלים עוד יותר, ונדרש מאתנו כי בהיות שהוציאנו ממצרים להיות ה' לנו לא-להים, על כן עלינו להתקדש כיון שהוא קדוש, ופמליא של מלך דומה למלך. ועל כן עלינו להתקדש ולהתנזר ממאכלות אסורות. ואחר זה נאמרו – כהמשך ותוצאה מזה – מצוות הטומאה והטהרה (בפרשיות תזריע-מצורע) שגם הן מתחייבות מצד קדושת ה' השורה בינינו, שאחר שהוא שוכן בקרבנו עלינו להיטהר מטומאות השכיחות בין בני אדם. ולאחר פרשיות הטהרה באה פרשת אחרי-מות, שהכהן גדול מכפר על הקודש אחת בשנה מטומאות בני ישראל "השוכן אתם בתוך טומאתם", וכן פרשת עריות (וכמו שסידר הרמב"ם איסורי מאכלות ואיסורי עריות בספר 'קדושה').

ד. דרגת "קדושים תהיו" לעומת השלבים הקודמים

הפעם הבאה היא בפרשת קדושים, לאחר פרשת משקלות (ויקרא יט, לו): "מאזני צדק אבני צדק אפית צדק והיין צדק יהיה לכם, אני ה' א-להיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים. ושמרתם את כל חוקותי ואת כל משפטי ועשיתם אתם אני ה'".

נראה שפסוק זה שייך לכל פרשת קדושים, ושיש כאן תוספת בגדרי הקדושה, שמתחייבים לשמור את חוקי ה' שהם הנהגות קדושות ומרוממות.

ויש לדעת שזו דרגה רמה יותר ושלב נעלה יותר מדרגת "והייתם קדושים כי קדוש אני" שנאמרה בפרשת שמיני. וההבדל הוא, שבפרשת שמיני עוסק בקדושה ופרישות מעניינים שיש בהם טומאה וחומריות גסה ומאוסה. אבל דרגה רמה יותר היא סודרי החיים עצמם הם מתוך הנהגת אצילות של קדושה עליונה, בהנהגה נבדלת וגבוהה ממה שיש ברגשי האדם וסודרי חייו¹, ונוטה לעבר יותר קדושה ממה שבטבעו, כלומר שמדביק את הנהגתו בקדושה של הקב"ה. זה דרגת קדושה של "ושמרתם את כל חוקותי ועשיתם אותם".

עוד יש להבין, שאף שנזכרים כאן עניינים של בין אדם לחבירו ובין אדם לעצמו, כגון "לא תגנובו", זה דרגה אחרת מציווי הנהגות והמשפטים של פרשת משפטים. כי בספר שמות מצד היותם עמו של ה' הם חייבים לשמוע בקולו וללכת בדרכו, ולהתנהג כפי משפטי הא-לוהים בצדק ובמשפט. אבל כאן המצוות באות בתור הנהגות רוממות של הקרובים אל ה', טכסיסי אצילות של רוזנים ובני מלכים, שמחייב אותם רק לקדושו אשר סביביו, ורק משום שעתה הגיעו לדרגה כזו של קרבת ה', מצב זה מחייב אותם בהנהגה רוממה כזו. (ובודאי שנובעות מזה גם דרגות רמות יותר של חיוב ויותר דקדוקים בפרטי קיומם).

*

והנה איסור עריות כבר נאמר לאדם הראשון ובני נח, כדרשינן בסנהדרין נז ע"ב, וכן נשנה בהר סיני 'לא תנאף'. ובספר ויקרא נתוספו עוד שני דרגות, האחת בסוף פרשת אחרי-מות אשר, כאמור, נמשכת ונגררת אחר "והייתם קדושים" של פרשת שמיני, ועל גבי זה באה הדרגה הרמה יותר של פרשת "קדושים תהיו". ונראה להבין הדרגה הזאת על פי האמור בסוף פרשת קדושים אחר פרשת העריות (ויקרא כ, כב): "ושמרתם את כל חוקותי ואת כל משפטי ועשיתם

¹ ואף שההיבדלות ממאכלות אסורות ומעריות נחשבת קדושה, דהיינו פרישות מן העולם, אבל האדם עצמו יש לו רגש לזה, שהאדם חש שמצד מידת העדיניות והקדושה ראוי לפרוש ממאכלות אסורות ומן העריות, ובכך הוא מובדל מדרגת החומריות הגסה של אומות העולם. שמכיון שישראל קרובים אל ה' עליהם להיות קדושים גם כן, אך זה עדיין הקדושה שבאה מצד שיש באדם עצמו צד של קדושה.

אותם... והייתם לי קדושים כי קדוש אני ה' ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי". בפסוקים אלו מתבאר שדרגת הקדושה של פרשת קדושים רמה יותר ממה שנאמר בפרשת שמיני, ויש כאן הבחנה יותר נעלית של "והייתם לי קדושים... ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי". ומצד זה מתחייבת הפרישה המוחלטת מן העריות כפי שקבעה תורה בפרשה זו, ומצד זה באים חיובי המיתה לעוברים עליהם.

ה. דרגת פרשת אמור – קידוש שם ה'

בפרשת אמור אנו מוצאים פסוק נוסף המזכיר את יציאת מצרים (ויקרא כב, לב): "ולא תחללו את שם קדשי ונקדשתי בתוך בני ישראל אני ה' מקדשכם. המוציא אתכם מארץ מצרים להיות לכם לא-להים אני ה'".

ובתורת כהנים (ספרא פרשת אמור פרק ט אות ו): "המוציא אתכם מארץ מצרים – על תנאי הוצאתי אתכם מארץ מצרים. על תנאי שתמסרו עצמיכם לקדש את שמי. להיות לכם לא-להים על כרחכם. אני ה' – אני נאמן לשלם שכר". וכן כתב רש"י: "המוציא אתכם – על מנת כן".

והוא שלב נוסף בקדושת ישראל הבאה מקרבת ה', שכבר מחייבת "ונקדשתי בתוך בני ישראל". וכן בפרשיות הסמוכות נאמר כמה פעמים בדיני בעלי מומין וטומאת מקדש וקדשיו – "ולא תחללו את שם קדשי". כי דרגת קדושה זו מחייבת 'קידוש השם'.

וכן מצוות המועדים הסמוכות לה הן קידוש השם (וכעין זה ב'שפת אמת' עה"ת בשם זקנו בעל חידושי הרי"ם [פסח תרמ"ו; קדושים תרמ"ו; אמור תרמ"ד, תרנ"א])².

² ועיין בבעל הטורים (ויקרא כב, לב): "ונקדשתי בתוך בני ישראל – וסמך ליה (להלן כג, ב) מועדי. שבמועדים מתקבצים להתפלל ולהלל להקב"ה (שבת ס ע"ב), שברוב עם הדרת מלך". ובצורה המור כתב: "וסמך לכאן פרשת המועדות. לפי שלמעלה אמר 'המוציא אתכם מארץ מצרים', ובכל המועדות אנו אומרים זכר ליציאת מצרים, לכן סמך לכאן 'אלה מועדי ה'".

וכן הוכיח מו"ר שליט"א ממה שאומרים בתפילת שבת ויו"ט 'וינוחו בו – וישמחו בך – ישראל מקדשי שמך'.³

ו. פרשת בהר – דרגת ארץ ישראל

השלב הבא הוא האמור בפרשת בהר לאחר מצוות איסור ריבית (ויקרא כה, לח):
 "אני ה' א-להיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לא-להים".

נראה שזהו פסוק סיכום לכל פרשיות שמיטה ויובל שקדמו. ומיוחד הוא בכך שכבר מציין בפירוש את המטרה של יציאת מצרים "לתת לכם את ארץ כנען, להיות לכם לא-להים".

מפסוק זה דרשו חז"ל בסוף כתובות (ק"ב ע"א) שכל הדר בארץ ישראל דומה כמי שיש לו א-לוה וכל הדר בחוצה לארץ דומה וכו'.⁴ הרי שפסוק זה עוסק בדרגה הנעלית ביותר בקיום המצוות, שעם ישראל דר עם ה' בארצו ושם הוא להם לא-לוהים, כרעייה הבאה לדור בבית הדוד והוא פורש עליה את כנפיו.

[והוא העומק בהזכרת הר סיני בפרשת בהר, כמו שהקשו חז"ל מה ענין שמיטה אצל הר סיני". כי פרשה זו כבר באה להורות את צורת את היציאה מההסתופפות בצל הקודש ואוהל מועד, שלא רק שהנהגותיו האישיות של היהודי מלאות אצילות, אלא אפילו בעת עסקו בחיי החולין ועבודת השדה הוא

³ ועיין מה שכתב מו"ר בספר 'בן מלך – שבת', שביאר בזה עניין נפלא, שהנה בקריאת התורה במועדות ביום השני של פסח וביום הראשון של סוכות קוראים בעניין המועדות שבפרשת אמור, ואין מתחילים בתחילת עניין המועדות (שמתחילה שם פרשה פתוחה), אלא מקדימים בפרשה הקודמת "שור או כשב או עז כי יולד", ולא נתבאר מה הטעם להקדמה זו. אולם על פי המבואר כאן נראה שחז"ל חפצו להסמיך פסוק "ונקדשתי" שנאמר כאן לפרשת המועדות. שהמקיים את המועדות מקדש את שם ה', וכמו שנתבאר שזה מוסב על כללות הפרשה (וראה כעין זה בפרי צדיק פסח אות יט, ועיין בהעמק דבר שכתב שכל פרשת 'שור או כשב' איירי במועדות).

⁴ והוא קיום ההבטחה שניתנה לאברהם אבינו בברית מילה, כמו שכתוב (בראשית יז, ח): "ונתתי לך ולזרעך אחריו את ארץ מגוריו, את כל ארץ כנען לאחוזת עולם והייתי להם לא-להים", וברש"י: "ושם אהיה לכם לא-לוהים, אבל הדר בחוצה לארץ כמו שאין לו אלוה". ומדברי רש"י נתבאר ש"להיות לכם לא-להים" דבוק ל"לתת לכם את ארץ כנען", ששם, בארץ כנען, יהיה לכם לא-לוהים.

קובע אותם על פי סגנון החיים הא-לוהיים, ומשום שארץ כנען היא ארץ ה' שבה נהיה לנו לא-לוהים, ומחמת כן חייבים במצוות שמיטה ויובל, וכל המצוות המסתעפות מהם. ואכמ"ל.]

ז. הדרגה השביעית – אטייל עמכם בגן עדן

הדרגה הנעלה ביותר היא האמורה בתחילת פרשת בחוקותי (ויקרא כו, יב): "והתהלכתי בתוכם והייתי לכם לא-להים ואתם תהיו לי לעם. אני ה' א-להיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים מהיות להם עבדים ואשבור מוטות עולכם ואולך אתכם קוממיות".

חז"ל דרשו "והתהלכתי בתוכם" על העולם הבא, שאהיה מטייל עמכם בגן עדן ולא תהיו מזדעזעים ממני. אך גם אם בפשוטו הכתוב מוסב על חיי העם בארץ ישראל בהשקט ושלוה, הרי מדובר בדרגה הגבוהה ביותר של דביקות בה', ובדרגה זו לא מצינו מצוות אלא הוא כבר בחינה של קיבול שחר, שזה עצמו התכלית, שהוא א-לוהינו ואנו עמו בדביקות והוא מטיב עמנו עד בלי די ומוליכנו קוממיות.

ח. פרשת ציצית – הדרגה השמינית

עוד פעם אחת מוזכרת יציאת מצרים בסגנון זה, והוא בפרשת ציצית (במדבר טו, מ): "למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי והייתם קדושים לא-להיכם. אני ה' א-להיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לא-להים אני ה' א-להיכם". ונראה ש"והייתם קדושים לא-להיכם" היא דרגה רמה יותר מהדרגה של פרשת קדושים "והייתם לי קדושים", שכאן עליהם להיות "קדושים לא-להיכם". ובספרי (פרשת שלח פיסקא ט): "והייתם קדושים לא-לוקיכם", זו קדושת כל המצות. אתה אומר זו קדושת מצוות, או אינו אלא קדושת ציצית, אמרת במה עניין מדבר בקדושת כל המצות. רבי אומר: זו קדושת ציצית, אתה אומר זו קדושת ציצית או אינו אלא קדושת הגוף, כשהוא אומר (ויקרא יט) 'קדושים תהיו' הרי כל המצות אמורות, הא מה תלמוד לומר 'והייתם קדושים לאלוקיכם', זו קדושת ציצית. מגיד שהציצית מוספת קדושה לישראל".

כלומר שבהכרח יש כאן הוספה על מצוות "קדושים תהיו" שבספר ויקרא, ומצוות ציצית מבטאת דרגה רמה יותר של קדושה, שבגינה מתחייבים כל המצוות בדרגת חיוב רמה יותר (ונחלקו בספרי אם מצוות ציצית עצמה מוסיפה קדושה, או שהיא רק מבטאת את קדושת כלל המצוות).

וזו דרגה נעלה ביותר, המשקפת את הדרגה של ספר במדבר, שעם ישראל נעשו דגלים ומחנה השכינה. ועומק העניין, שעם ישראל הם בחינת מרכבה לשכינה וכדאיתא בחז"ל שעל הדגלים היה מצוייר החיות שבמרכבה, כמו שכתב רבי אברהם אבן עזרא (במדבר ב, ב) "וקדמונינו אמרו שהיה בדגל ראובן צורת אדם... עד שידמו לכרובים שראה יחזקאל הנביא".

וביותר נתפרש הדבר בדברי קורח "כי כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה'", ובחז"ל מבואר שטענות קרח קשורות עם מצוות ציצית ותכלת⁵, כלומר שמחלוקתו באה מתוך בחינת ספר במדבר ומצוותיו. ויש לנו ללמוד מדבריו שבחינת "והייתם קדושים לא-להיכם" של ספר במדבר האמורה בפרשת ציצית, משמעותה "קדושים – ובתוכם ה'", והיינו כמבואר 'מרכבה לשכינה'.

והוא עומק מצוות ציצית, שבני ישראל הריהם כמלאכים לבושי הבדים. וכל שכן התכלת דאיתא בחז"ל (מנחות מג ע"ב) שרומז לכסא הכבוד, ועיין בראשונים (רבינו בחיי; שו"ת רדב"ז ח"ג סי' תקעא; מעשה רוקח בשם קדמון מובא בברכ"י וארה"ח או"ח סי' יא) שחוטי הציצית רומזים למספר הפנים והכנפיים שיש במרכבה. וזאת משום שזהו תוכן מצוות ציצית על פי פשוטו, שבאה לבטא שעם ישראל בעצמם הם מרכבה לשכינה, קדושים לא-לוהיהם.

צא ולמד כמה רמה ונשגבה מצוות ציצית, והוא מה שאמרו (מנחות מ ע"ב) ששקולה מצוות ציצית כנגד כל המצוות. ועל פי דברינו אין זה רק מחמת הרמז של הגימטריא כמבואר ברש"י, אלא זהו עצם תוכן מצוות ציצית שהיא מבטאת את הדרגה העליונה של עמידת היהודי לפני ה' כמרכבה וכסא לשכינה, והרי היא חובקת את מצב הקדושה של כלל המצוות בדרגה העליונה ביותר, למעלה מכל

⁵ במדבר רבה יח, ג: "ויקח קרח – מה כתיב למעלה מן הענין (במדבר טו) 'ועשו להם ציצית', קפץ קרח ואמר למשה טלית שכולה תכלת מהו שתהא פטורה מן הציצית...".

שבע המדרגות המבוארות בפרשיות התורה הקודמות. ולזה רומז הרמז המובא ברש"י.

*

ונראה שזהו עומק הטעם שקבעו אמירת פרשת ציצית בקריאת שמע. שאף כי עיקר המטרה באמירתה היא זכירת יציאת מצרים, לא נבחרו פסוקים אחרים של זכירת יציאת מצרים, אלא נבחרה זכירת מצרים זו שהיא הדרגה העליונה שבכולם.

ובגמרא איתא (ברכות יב ע"ב): "פרשת ציצית מפני מה קבעוה? אמר רבי יהודה בר חביבא: מפני שיש בה חמשה דברים – מצות ציצית, יציאת מצרים, עול מצות, ודעת מינים, הרהור עבירה, והרהור עבודה זרה". כלומר שלא תיקנו אמירת פרשת משקלות או פרשת ריבית, ונבחרה דווקא פרשת ציצית משום שיש בה כל הדברים הללו.

ונראה עומק העניין בזה, שמצד זה שפרשה זו היא הדרגה העליונה ביותר שבעבודה הוציאנו ה' ממצרים, על כן חלה עלינו דרגה זאת שנתחייבנו בכל אלו, והיא דרגה רמה של חיוב שאסור אפילו הרהור עבירה והרהור מינות.

והנה אחד הטעמים שאמרו הוא שיש בה 'עול מצוות', וצריך ביאור שכבר נזכר 'קבלת עול מצוות' בפרשת "והיה אם שמוע" כדאיתא במשנה בברכות שם (יג ע"א). אכן לפי המבואר, הרי בפרשת ציצית מודגשת חובת המצוות מצד "והייתם קדושים לא-להיכם", שהיא דרגה אחרת לגמרי ונעלה ביותר של חובת המצוות.

ט. סוד המספר שמונה בציצית לפי הרמב"ם ולפי הראב"ד

והנה ברכות וקללות של פרשת בחוקותי הן הברית על התורה (כמו שכתוב בפרשת כי תבוא "מלבד הברית אשר כרת אתם בחורב"). כלומר, שעיקר התורה הוא עד סוף ויקרא, וספרי במדבר ודברים הם תוספת מדרגות נשגבות בתוך המדרגה הנעלה הזאת.

והנה לפי מה שעלה בדינו, עד סוף ויקרא נמנות שבע המדרגות שבתוך סדר התורה, ודרגת ספר במדבר היא הדרגה השמינית. וזה מקביל לידוע בספרי

המחשבה (והאריך בזה המהר"ל בהרבה מקומות⁶), שמספר שבע הוא המספר הכולל בתוך סדר העולם, ומספר שמונה רומז למה שמעבר למציאות העולם, בחינת העולם הבא. ומה נפלא כי אכן מצות ציצית היא שמונה חוטים, מה שרומז לדרגה העליונה הזאת.

ונראה שלזה רומז חוט התכלת שהוא השמיני בחוטים, והוא רמז למציאות הא-לוהית הנשגבה, אשר היא מעל ומעבר לשבעת הממדים⁷ של הופעת ה' בתוך העולם.

וגם לדעת הראב"ד שיש שני חוטי תכלת ושישה חוטי לבן, יש לומר שביסודו הוא חוט אחד מתוך שמונה, אלא שכיון שכל חוט מקופל, אין לדעתו מקום לצביעת חצי חוט, כי התכלת הוא מין חוט שכולו צבוע.

אך בהעמקה בעניין, הדברים מתבארים באופן יותר מהותי. כי מצינו שצורת גילוי סוד השמונה הוא בהכרח מתוך מספר השבע, דהיינו שהשביעי מתעלה

⁶ רוב המספרים בתורה הם שבע, אך בכמה מקומות בתורה ובחז"ל רואים גם חשיבות יתרה למספר שמונה: מילה, שמיני עצרת, שמיני למילואים, ואמרו (ערכין יג ע"ב) שכינור של ימות המשיח יש בו שמונה נימין.

ועיין בזה ספר נר מצוה למהר"ל שביאר בזה עניין ח' ימי חנוכה. ולבסוף מוסיף כי הוא גם עניין יום החמישים. ולכן מזמור קיט שהוא שבח התורה הוא בשמונה אפין, וראה גם בספריו: גבורות ה' פרק מז ברמז תיבת "אז"; תפארת ישראל פרק ב' ודרך חיים פרק ו' משנה ב' בטעם מצוות מילה לשמונה, ובפסוק תורת ה' תמימה שהוא פסוק שמיני; נצח ישראל פי"ט ופל"ב בביאור ענין כינור של ימות המשיח, כי השלימות בימות המשיח תהיה על טבעית, ובזה ביאר מאמרם "במוצאי שביעית בן דוד בא"; ובדרוש לשבת שובה מבאר בזה ההזאות בקודש הקודשים אחת למעלה ושבע למטה, שהן שבע בטבע ואחת מעל הטבע; ועוד הרבה פעמים בחידושי אגדות.

⁷ עיין בספר החינוך (מצווה של): "וכמו כן נמצא כריתת ברית שהוא דבר הנעשה לקיום ענין, על חשבון שבעה, כמו שכתוב (בראשית כא, ל) 'כי את שבע כבשות תקח מידי'. וכן בלעם שהיה חכם, עשה שבעה מזבחות. וכמו כן לשון שבועה, שהוא מתורגם קיום, אמרו מן החכמים שהוא נגזר מלשון שבעה".

וב'צדה לדרך' (לרבי מנחם בן זרח תלמיד רבי יהודה בן הרא"ש, מאמר רביעי כלל ד' פ"א, מובא בבני יששכר מאמרי חודש ניסן מאמר יב - ספירת העומר): "וכבר נודע שהקדמונים היו מייחסים כוחות כל הנמצא לשבעת כוכבי לכת ולשבעת גלגליהם".

ומתחבר למספר שמונה, והיינו משום שהמספר שמונה מבטא מדרגה שאינה קיימת בתוך המציאות, אלא שבאים לבטא את מה שמעבר למציאות. וזה ענין השבת, שהקב"ה נטל יום משבעת ימי הבריאה עצמם וקידשו למנוחה, וכדאיתא במדרש (בראשית רבה פרשה י"א סי' ט) שמה שהיה ראוי להיבראות בשבת, הקדים הקב"ה ובראו ביום השישי. והרי זה כאילו נכנס קדושת השמיני שהיא מעבר למציאות הבריאה, בשביעי עצמו. ואם כן, השבת כוללת גם את רעיון מלכות ה' על הבריאה מצד היותה היום השביעי, וגם את השמיני שהוא כבר מחוץ ומעל לבריאה, המבטא את היות ה' בעצמו למעלה מן הבריאה.

כלומר, שכדי לבטא את המציאות הא-לוהית שמעל ומחוץ לעולם, מתאים יותר המספר שמונה, רק שהקב"ה הפריש מתוך שבעת ימי הבריאה עצמם את היום השביעי לשמו. ודווקא את היום השביעי, שהיה ראוי להיות המובחר מן השבע, שבו תושלם המלאכה, הפריש הקב"ה שבו לא תיעשה כל מלאכה. ובסידור הגר"א מובא שבליל שבת אומרים וינחו 'בה' בגימטריא ז' כנגד שבת – יום השביעי. וביום אומרים בשחרית 'בו' ובמנחה 'בס' וכיחד 'בו – בס' בגימטריא נ' כנגד שער הנ', שהוא יובל. והנה בחינת 'יובל' היינו שנת החמישים שמעבר לשבעה שבועות (והמהר"ל כתב כן להדיא בכמה מקומות שבחינת החמישים ובחינת השמיני היא אותה בחינה עצמה). הרי מפורש בדברי הגר"א שבשבת כלולים כבר גם קדושת השבע וקדושת היובל. כלומר, השבת מביעה הן את הקדושה שבתוך העולם והן את הקדושה שבמציאות שמעל ומעבר לעולם – יובל.

עוד איתא בגמרא לגבי ימות העולם הבא (ראש השנה לא ע"ב): "אמר רב קטינא: שית אלפי שני הוו עלמא וחד חרוב, שנאמר 'ונשגב ה' לבדו ביום ההוא'. אביי אמר: תרי חרוב, שנאמר 'יחיינו מיומים ביום השלישי יקימנו ונחיה לפניו'".

השיטה שחד חרוב, היינו שאחד משבעת האלפים הוא לה' והוא בחינת שבת שהקדושה הנשגבה מותרה את חותמה בתוך סדר העולם; והשיטה שתרי חרוב, היינו שהשביעי והשמיני מיוחדים לה', כלומר לבטא שקדושת האלף

השביעי, שהיא מתוככי סדר המציאות, מופרשת מן הבריאה וחלה בה קדושה נשגבה המחוברת לבחינת האלף השמיני שמעל ומעבר למציאות, בחינת שמיטה ויובל.

ונראה שזה הביאור בצורת הציצית לפי דעת הראב"ד, שבחינות השביעי והשמיני הן תכלת, לבטא שהקדושה העליונה והנשגבה שמעבר לסדר השבע מקרינה אל תוך המציאות ומקדשת את השביעי, וכל צורת הופעת מספר שמונה היא באופן של שביעי כפול.